

La pandèmia posa a prova els drets culturals

Publicat per [Interacció](#) [1] el 21/06/2021 - 09:30 | Última modificació: 28/07/2026 - 14:34

L'informe que Karima Bennoune presenta com a Relatora Especial de les Nacions Unides sobre els drets culturals representa un canvi significatiu en la manera d'interpretar la pandèmia. En lloc de considerar la cultura com un sector econòmic especialment afectat per la COVID-19, sosté que la crisi sanitària també és una crisi de drets humans. La pandèmia amenaça el dret de totes les persones a participar en la vida cultural, a crear, a accedir al coneixement i a beneficiar-se del progrés científic. Per això, la resposta pública no pot limitar-se a compensar les pèrdues econòmiques del sector cultural. Ha d'evitar també una "catàstrofe cultural" que comprometi drets fonamentals durant molts anys.

L'informe parteix d'una paradoxa reveladora. Durant els confinaments, milions de persones van recórrer als llibres, la música, el cinema, les arts visuals o el patrimoni per mantenir el benestar emocional, suportar l'aïllament i reforçar els vincles socials. La cultura es va convertir en un recurs essencial per sostenir la vida quotidiana. Al mateix temps, els artistes, els treballadors culturals i moltes institucions van veure desaparèixer els seus ingressos i van quedar exposats a una precarització extrema. La societat necessitava més cultura que mai mentre els qui la feien possible perdien les condicions materials per continuar produint-la.

?Durant la pandèmia la cultura va esdevenir un recurs essencial per a la societat, mentre moltes de les seves infraestructures quedaven temporalment en silenci.

Aquesta contradicció permet a Bennoune formular una idea central: els drets culturals no constitueixen un luxe que es pugui ajornar en situacions d'emergència. Formen part del nucli dels drets humans i mantenen una relació d'interdependència amb el dret a la salut, el dret a la vida, el dret a l'educació i el dret a la ciència. La protecció de la salut pública exigeix mesures excepcionals, però aquestes han de respectar els principis de proporcionalitat, necessitat i temporalitat, evitant que la pandèmia serveixi de justificació per restringir de manera permanent les llibertats culturals.

L'informe documenta amb detall els efectes de la pandèmia sobre el conjunt del sistema cultural. Els sectors més dependents de la presencialitat, com les arts escèniques, la música en directe, els museus, les biblioteques o els festivals, pateixen una interrupció sobtada de la seva activitat. La naturalesa sovint autònoma, temporal o intermitent del treball cultural agreuja encara més aquesta situació, deixant molts professionals fora dels sistemes ordinaris de protecció social. Bennoune considera que aquesta vulnerabilitat no és un efecte exclusiu de la pandèmia sinó la manifestació d'una precarietat estructural prèvia que la crisi simplement accelera i fa visible.

Una altra aportació destacada és la incorporació explícita del dret a la ciència dins del debat sobre els drets culturals. L'informe defensa que la lluita contra la pandèmia depèn tant de la producció científica com de la lliure circulació del coneixement, de la cooperació internacional i de l'accés universal als beneficis de la recerca. Per aquesta raó critica tant el negacionisme científic com la politització de les decisions sanitàries o l'acaparament de vacunes per part dels països més rics. La ciència apareix així com una dimensió inseparable dels drets culturals, perquè totes dues comparteixen el mateix principi: el dret universal a participar en la producció i en la difusió del coneixement.

L'informe també adverteix que diversos governs aprofiten els poders extraordinaris derivats de la pandèmia per restringir la llibertat artística, perseguir creadors crítics o incrementar la censura. Bennoune recorda que els estats continuen obligats a protegir la llibertat d'expressió artística fins i tot durant situacions d'emergència i reclama l'alliberament dels artistes empresonats per motius vinculats a la seva activitat creativa. La defensa dels drets culturals inclou tant la supervivència econòmica dels sectors culturals com la protecció efectiva de les llibertats que fan possible la creació.

Tot i la duresa del diagnòstic, el document identifica també transformacions positives. La digitalització accelera noves formes d'accés a la cultura, apareixen iniciatives creatives de suport mutu, els equipaments culturals experimenten nous formats de relació amb els públics i moltes institucions assumeixen funcions socials inesperades durant la crisi. L'autora considera que aquestes innovacions no han de substituir la vida cultural presencial, sinó ampliar-ne les possibilitats, sempre que es corregeixi la profunda bretxa digital que exclou una part important de la població.

La proposta final és especialment rellevant des d'una perspectiva de polítiques culturals. Bennoune sosté que la reconstrucció després de la pandèmia exigeix un autèntic pla cultural global basat en els drets humans. Això implica incrementar la inversió pública en cultura, incorporar la cultura als plans generals de recuperació, reforçar la protecció social dels professionals, garantir la participació dels sectors culturals en la definició de les polítiques i consolidar la cooperació internacional. La cultura deixa així de ser concebuda com un àmbit subsidiari de la recuperació econòmica per convertir-se en una condició necessària de la resiliència democràtica.

Llegit avui, l'informe conserva bona part de la seva força. Més enllà del context immediat de la COVID-19, planteja una pregunta que continua oberta: fins a quin punt els estats incorporen realment els drets culturals dins les seves polítiques d'emergència. El seu principal valor no és només descriure els efectes d'una crisi excepcional, sinó mostrar que la cultura forma part de les infraestructures bàsiques que sostenen les societats en temps d'incertesa. Aquesta és probablement la seva aportació més perdurable. (n. de l'e., 2026)

Referència

Bennoune, K. (2021). *La COVID-19, la cultura y los derechos culturales* (A/HRC/46/34). Organización de las Naciones Unidas.

[Text complet \(pdf\)](#) [2]

Categories: Informe

Categories: Informes i documents

Etiquetes: drets culturals

Etiquetes: treball cultural i professionals

Etiquetes: cultura i salut

Etiquetes: ciència i cultura

Etiquetes: polítiques culturals

- [3]

URL d'origen: <https://interaccio.diba.cat/news/2021/06/pandemia-drets-culturals>

Enllaços:

[1] <https://interaccio.diba.cat/members/interaccio>

[2] https://interaccio.diba.cat/sites/interaccio.diba.cat/files/a_hrc_46_34-es.pdf

[3] <https://interaccio.diba.cat/node/8659>